

Ombyte förnyar

En kronologisk idéanalys av texter om välfärdspolitik i
Moderaternas partiprogram

Abstract

I följande uppsats studeras Moderata samlingspartiets texter kring välfärdspolitik i partiprogrammen från år 1969 fram tills idag. Syftet är att utreda vilka ideologier och ideologiska principer som har präglat Moderaternas välfärdspolitik under den aktuella perioden.

Metoden i studien grundar sig i en idéanalys av det aktuella materialet. Fokus ligger vid tre ideologiska aspekter; ”människans natur”, ”frihet” och ”relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner”. Idealtyper av socialliberalism, nyliberalism och konservatism har utifrån ovanstående ideologiska aspekter skapats som ett sorteringsverktyg för genomgången av partiprogrammen.

Resultatet visar att de partiprogram som i störst grad skiljer sig ideologiskt är de från 2001 respektive 2007. Det senare skildrar en övervägande socialliberal syn på välfärdspolitiska frågor. Samtliga partiprogram innehåller socialliberala, nyliberala och konservativa idéer kring välfärdspolitiska frågor. De olika ideologierna och utgångspunkterna skiftar dock i dominans i olika partiprogram, men även i olika ideologiska dimensioner.

Nyckelord: Moderaterna, välfärdspolitik, idéanalys, idealtyper, socialliberalism, nyliberalism, konservatism

Antal ord: 10142

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Motivering till ämnesval och tidigare forskning.....	1
1.2 Problemformulering.....	2
1.2.1 Syfte och mål.....	2
1.2.2 Frågeställning.....	3
1.3 Övriga formalia.....	3
1.3.1 Avgränsningar.....	3
1.3.2 Definitioner och begreppsanvändning.....	3
1.3.3 Disposition.....	4
2 Material & Metod	5
2.1 Val av material och bearbetning av detta.....	5
2.2 Idéanalys och validitet.....	7
2.2.1 <i>Utgångspunkter och instrument för denna metod</i>	7
2.2.2 <i>Lämplighet och validitet</i>	8
3 Teori	11
3.1 Definitioner av centrala begrepp.....	11
3.1.1 <i>Ideologi</i>	11
3.1.2 <i>Välfärdspolitik</i>	12
3.2 Vilka ideologier? Varför?.....	12
3.2.1 <i>Valda aspekter</i>	13
3.3 Idealtyper.....	14
3.3.1 <i>Socialliberalism</i>	14
3.3.2 <i>Nyliberalism</i>	15
3.3.3 <i>Konservatism</i>	16
3.3.4 <i>Tabell över idealtyper</i>	17
4 Analys	18
4.1 1969-års partiprogram.....	18
4.1.1 <i>"Människans natur"</i>	18
4.1.2 <i>"Syn på frihet"</i>	18
4.1.3 <i>"Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner"</i>	19
4.2 1978:års Idéprogram.....	19
4.2.1 <i>"Människans natur"</i>	19

4.2.2	"Syn på frihet"	20
4.2.3	"Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerande välfärdsambitioner"	20
4.3	1984-års handlingsprogram	21
4.3.1	"Människans natur"	21
4.3.2	"Syn på frihet"	21
4.3.3	"Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner"	22
4.4	1993-års handlingsprogram	22
4.4.1	"Människans natur"	22
4.4.2	"Syn på frihet"	23
4.4.3	"Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner"	23
4.5	Idéprogram 2001	24
4.5.1	"Människans natur"	24
4.5.2	"Syn på frihet"	24
4.5.3	"Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner"	25
4.6	Handlingsprogram år 2007	25
4.6.1	"Människans natur"	25
4.6.2	"Syn på frihet"	26
4.6.3	"Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner"	26
5	Sammanfattning, slutsatser och reflektioner	27
5.1	Kronologisk sammanfattning av partiprogram	27
5.1.1	Kronologisk översiktstabell	28
5.2	Slutsatser	29
5.3	Avslutande reflektioner	29
6	Referenser	31
6.1	Primärkällor	31
6.2	Sekundärkällor	32

1 Inledning

Följande kapitel inleds med en diskussion kring problemområdet i stort, där vi även diskuterar tidigare forskning i ämnet. Därefter följer syfte och mål, specificerade frågeställningar, avgränsningar, definitioner samt disposition.

1.1 Motivering till ämnesval och tidigare forskning

År 2002 drabbades Moderata samlingspartiet av ett jämförelsevis stort valnederlag, och lyckades locka 15.2 % av de svenska väljarna i valet till riksdagen (val.se-1, 2011-03-09). I valet 2006 var situationen en helt annan. Moderata samlingspartiet hade då fått sitt bästa resultat i modern tid (ne.se-3, 2011-02-25), och lyckades ändå överträffa detta i det senaste riksdagsvalet 2010 (val.se-2, 2011-03-09).

Moderaternas senaste utveckling är något som tydligt intresserat forskar- och studentvärlden. Jenny Ljung undersöker i sin kandidatuppsats från Karlstad universitet huruvida Moderaterna genomgått en förändring vad gäller ideologisk prägel i arbetsmarknadspolitiska frågor. Slutsatsen hon drar är att partiet utvecklats i en socialliberal riktning inom detta politikområde (Ljung 2006 s.2). I sin D-uppsats från Högskolan Dalarna forskar Björn Thorstensson kring Fredrik Reinfeldts uttryckssätt i partistämmotal, och summerar att Reinfeldt i många fall inte uttrycker sig ”typiskt moderat” (Thorstensson 2006 s.121). Jenni Hermansson redogör i sin kandidatuppsats från Halmstad högskola hur Fredrik Reinfeldts politiska idéer har tenderat att bli mer socialliberalt influerade (Hermansson 2009 s.40f). Filip Allansson konstaterar i sin C-uppsats från Halmstad högskola, att Socialdemokraterna och Moderaterna befinner sig närmare varandra ideologiskt än de tidigare gjort (Allansson 2010 s.52). Inte bara Moderaternas senaste utveckling har varit föremål för analys. Jan Hylén skriver i sin doktorsavhandling från 1991 om partiets idéutveckling från 1904-1985. I sin omfattande text diskuterar Hylén Moderaternas ideologiska hemvist och utveckling – och pekar på hur partiets politik ideologiskt förändrats inom en rad centrala områden (Hylén 1991 s.271-274).

Tydligt är alltså att det finns ett uttalat intresse hos forskarvärlden att utreda huruvida Moderata samlingspartiet är ett förändrat parti sedan valnederlaget år 2002, men även dessförinnan. Detta är självklart också något som de svenska väljarna har intresse för och en uppfattning kring. Finns det fog för namnet ”De nya Moderaterna”? Ur detta ursprungliga intresse, följer också denna studie. Frågan man i detta initiala skede måste ställa sig, är varför detta ämne är centralt att studera? Moderaterna är i skrivande stund Sveriges största politiska parti enligt

Sifos väljarbarometer (tns-sifo.se-1, 2011-02-27). Samtidigt lider Socialdemokraterna av nederlag, och gjorde år 2010 sitt sämsta val sedan den allmänna rösträtten infördes (val.se-2, 2011-03-09, scb.se-1, 2011-03-09). Vi kan alltså konstatera att det råder en förändrad situation i det svenska politiska klimatet.

Är det i själva verket så att Moderata samlingspartiet under den senaste perioden genomgått en unik förändring, eller är detta en normal ideologisk variation som även går att återfinna i partiets tidigare historia? Denna inledande diskussion, menar vi gestaltar vikten av att studera ett av Sveriges största partier närmare. Vi ser det som centralt, att till skillnad från några av de studier som vi hänvisat till i detta sammanhang, studera Moderaternas officiella partitexter (tydligare materialprecisering återfinns i materialavsnittet i kapitel 3), och om dessa också påvisar en ideologisk förändring. Viktigt att poängtera är också att detta handlar om Moderaterna som parti, och deras mest grundläggande principtexter, till skillnad från en rad studier som istället fokuserar på ny moderat retorik, eller specifika moderata företrädare och hur dessa förändrat sitt sätt att tala. Intresset för ämnet välfärdspolitik, grundar sig i att vi hävdar att detta är ett mycket centralt politikområde i den svenska politiska kulturen. Sverige betraktas ofta som en socialdemokratisk välfärdsstat (Bennich-Björkman & Blomqvist 2008 s.17). På vilket sätt väljare betraktar hur välfärden skall organiseras, brukar också anses som talande var de står ideologiskt (Larsson 2005 s.21-26). Det ter sig således relevant att just komma till klarhet i om Moderaternas partiprogram vittnar om en förändrad bild inom just detta politikområde.

1.2 Problemformulering

1.2.1 Syfte och mål

Syftet med denna uppsats är att utreda vilka politiska ideologier och ideologiska principer och grundvärderingar som präglar och har präglat Moderata samlingspartiets texter kring välfärdspolitik i partiprogram från år 1969, fram tills idag.

Målet är att med denna studie ge väljare och samhällsintresserade i stort en fördjupad bild kring Moderata samlingspartiets välfärdspolitik, och om den förändring vissa menar pågått i partiet under den senaste perioden faktiskt går att skönja i partiets partiprogram, samt om förändringen är unik för denna period, eller även har påvisats vid andra tillfällen.

1.2.2 Frågeställning

De konkreta frågeställningarna med utgångspunkt i ovanstående diskussion blir således:

Vilka ideologier och ideologiska principer och grundvärderingar har präglat Moderata samlingspartiets texter om välfärdspolitik i partiprogram från år 1969, fram tills idag? Kan man vittna om ideologiska förändringar i synen på välfärdspolitik i dessa texter?

1.3 Övriga formalia

1.3.1 Avgränsningar

Fokus i följande uppsats kommer därmed att kretsa kring att undersöka vilka ideologier och ideologiska principer och grundvärderingar som präglar och har präglat Moderata samlingspartiets texter om välfärdspolitik i partiprogram. Huruvida partiet i andra texter diskuterar detta skall inte studeras. Studien görs av ett material från en viss given tidsperiod, som specificeras närmare i materialavsnittet.

1.3.2 Definitioner och begreppsanvändning

Vi betraktar det som mycket centralt att definiera och diskutera de begrepp som frekvent används genomgående i uppsatsen. Vi väljer att särskilt poängtera två begrepp som återfinns i vår ovanstående problemformulering, nämligen ”ideologi” och ”välfärdspolitik”. Dessa begrepp kommer att förklaras och definieras mera ingående i uppsatsens teoretiska avsnitt.

Värt att poängtera är att vi också kommer att skifta i hur vi benämner Moderata samlingspartiet. I stora delar av uppsatsen kommer de benämnas som endast ”Moderaterna”. Värt att avslutningsvis påpeka är att vi som samlingsbegrepp för moderata ”idéprogram”, ”handlingsprogram” och ”partiprogram” kommer att använda termen ”partiprogram.”

1.3.3 Disposition

I kapitel ett i denna studie diskuteras problemområdet följt av formulering av de aktuella frågeställningarna, tillsammans med avgränsningar, definitioner och ett uttalat syfte och mål. Kapitel två inleds med en diskussion kring det material som ligger till grund för studien, och följs sedan av diskussion kring metodologiska utgångspunkter. Kapitel tre består av teoretiska- utgångspunkter och analysverktyg. Fjärde kapitlet består av studiens grundanalys, som sedan följs av kapitel fem med sammanfattning och slutsatser.

2 Material & Metod

Lennart Lundquist skriver i sin bok ”Det vetenskapliga studiet av politik” att; ”Vet man inte vilken metodologi som använts i en undersökning, har man ingen som helst glädje av dess resultat” (1993 s.9). Med utgångspunkt i denna grundläggande syn kommer vi i följande avsnitt viga en anseelig del av uppsatsen till att redogöra, förklara och diskutera våra metodologiska val och principer.

2.1 Val av material och bearbetning av detta

Då denna studies problemformulering kretsar kring Moderata samlingspartiets partiprogram, är det självklart att just dessa skall utgöra grundpelaren av materialet. Vi kommer att studera ”1969 års Partiprogram”, ”1978 års Idéprogram”, ”1984 års Handlingsprogram”, ”1993 års handlingsprogram” ”2001 års Idéprogram” samt ”Handlingsprogram 2007”. Vad som är tydligt i detta är att Moderaterna väljer att kalla dessa texter vid olika namn vid olika tillfällen. De har till viss del också olika karaktär. Följande går att läsa på partiets hemsida:

Moderaternas idéprogram är en del av partiprogrammet. Det överarbetas relativt sällan. Idéer ska hålla länge. Idéprogrammet kompletteras av ett handlingsprogram med mer konkreta reformförslag (moderat.se-1, 2010-01-02).

Om värderingar och principer utgör kompassen i moderaternas politik så fungerar handlingsprogrammet som kartan (moderat.se-2, 2010-01-02).

Det är värt att ha i åtanke att dessa dokument delvis varierar i karaktär. Detta kan självklart komma att påverka deras innehåll och uppbyggnad. Vi väljer dock att analysera dem utifrån samma premisser, då de trots sina skillnader i karaktärsdrag, beskriver partiets politik. I problemformuleringen använder vi begreppet partiprogram, vilket kommer att användas som ett samlingsbegrepp för alla dessa texter genomgående i studien.

Valet att hämta material att studera från tidsperioden år 1969 till år 2007 grundar sig delvis i en naturlig begränsning av utrymme, som gör att vi i detta sammanhang inte har möjlighet att gå tillbaka längre tidsperioder och samtidigt göra en tillräckligt omfattande analys för att den skall vara meningsfull. Likaså vill vi inte gå tillbaka för kort tidsperiod, för att då mista möjligheten att se just eventuella ideologiska skiftningar hos partiet. För att kunna göra detta krävs ett antal politiska partiprogram att studera. Att vi inte är mer aktuella i vårt

materialval, grundar sig helt enkelt i att "Handlingsprogrammet 2007" är det senaste i raden partiprogram som partiet författat.

En annan viktig anledning till valet av att starta studien med partiets partiprogram från år 1969 är att namnbytet från "Högerpartiet" till "Moderata samlingspartiet" skedde detta år (ne.se-3, 2011-02-25), vilket vi också menar borde gestalta en nystart i partiet som kan vara intressant att utgå ifrån.

Värt att poängtera i detta sammanhang är att samtliga delar av de politiska texter vi skall bearbeta inte skall studeras och analyseras närmare. Vi kommer endast fokusera på de delar av de politiska texterna som behandlar välfärdspolitik, och de ämnesområden som vi menar går att relatera till detta, enligt våra teoretiska utgångspunkter. Vi har heller inte möjlighet att i uppsatsens analytiska del referera till alla de aspekter av materialet som är relevanta. Vi kommer därför genomgående försöka referera och hänvisa till de textstycken som vi menar är relevanta för den övergripande förståelsen av materialet i sin helhet.

Vilka är då anledningarna till valet att endast studera Moderata samlingspartiets parti, idé och handlingsprogram? Finns det inte andra relevanta material? Som vi diskuterat i bakgrunden i kapitel ett menar vi att det utan tvekan finns mycket material att studera i ett sammanhang som detta. Som vi belyst ovan, har det exempelvis gjorts studier av hur den moderata retoriken har förändrats (med utgångspunkt i en helt annan typ av material). Vi har också diskuterat att Moderaterna som parti, valt att under de senaste åren gestalta sig som ett förändrat parti, "De nya Moderaterna". Dessa uppfattningar och tendenser menar vi är goda argument att just studera Moderata samlingspartiets partiprogram. Dessa texter borde utgöra delar av Moderata samlingspartiets politiska grund. De omarbetas dessutom inte lika frekvent som mycket annat politiskt material. På dryga 40 år, har partiet producerat sex texter av denna karaktär (moderat.se-1. 2010-01-25). Detta gör i sin tur att om en förändring görs i dessa texter, finns det verkligen fog för att konstatera att partiet ändrat uppfattning i frågan. Reidar Larsson skriver bland annat i sin bok "Politiska ideologier i vår tid" att "Partiprogrammen är de främsta uttrycken för partiideologierna" (2005 s.15). Att fokus på denna typ av material använts i liknande och mer avancerade forskningssammanhang tidigare, som till exempel i Kent Lindkvists studie "Program och Parti" av det svenska vänsterpartiets ideologiska utveckling, där ett starkt fokus ligger just vid partiets partiprogram (Lindkvist 1982 s.7), tryggar oss i denna uppfattning. Med utgångspunkt i dessa grundargument, menar vi alltså att dessa texter är centrala för att vidare studera.

I valet av material har målet att uppnå hög validitet haft stor betydelse. Frågeställningarnas karaktär gör att valet av material blir mera självklart. Kopplingen mellan de teoretiska utgångspunkterna, det vill säga problemformuleringen, och det material som bör studeras för att besvara valda frågeställningar, är tydlig. Valet av mycket avgränsade frågeställningar, och därmed också av avgränsat material, skapar utgångspunkter för att kunna operationalisera väl och därmed minska riskerna för validitetsproblem. Hade vi ställt oss frågan huruvida Moderaternas välfärdspolitik har förändrats, och endast studerat partiprogrammen, hade detta lett till betydande risker för bristande validitet, då det förmodligen finns en rad andra aspekter och texter, som bör

studeras, om man vill klargöra Moderaternas förändring i välfärdspolitiska frågor i allmänhet. Detta är alltså inte vår ambition. Resultaten av studien skall inte generaliseras till andra politikområden eller andra texter och tal från Moderata samlingspartiet. Resultatet skall betraktas som det är, men kan självklart tillsammans med andra studier kring Moderaterna sättas i ett större sammanhang och förklara partiets eventuella förändring i allmänhet.

För att garantera reliabiliteten kommer vi konsekvent att läsa och bearbeta de politiska texterna ett flertal gånger vardera. Detta kommer genomgående att göras utifrån våra teoretiska analysverktyg.

Praktiska detaljer att nämna avslutningsvis i detta sammanhang är att samtliga texter från Moderata samlingspartiet är hämtade från partiets hemsida. Partitexterna varierar kraftigt i omfattning – vissa är mycket kortfattade medan andra tiotals sidor långa. Detta kommer självklart medföra att det möjliga materialet att analysera är mer omfattande vid vissa tillfällen än andra. Här kommer vi medveten försöka att skapa balans, och ha som ambition att vara konsekventa i frågan om hur mycket plats vi i studien ger till respektive partiprogram.

2.2 Idéanalys och validitet

2.2.1 *Utgångspunkter och instrument för denna metod*

Den metod som kommer utgöra grunden för hanteringen och analysen av materialet är en så kallad ”idéanalys”. Ludvig Beckman definierar summerande begreppet i sin bok ”Grundbok i idéanalys” på följande sätt; ”Med *idéanalys* avses helt enkelt det vetenskapliga studiet av politiska budskap” (Beckman 2005 s.11). Då vi ovanstående diskuterat och gjort klart för att uppsatsens kärna ligger i att vetenskapligt studera just politiska budskap, torde metoden utifrån denna mycket allmänna definition vara en lämplig sådan att bygga vidare utifrån.

I detta sammanhang är det värt att poängtera att idéanalyser kan utformas på en rad olika sätt. Bergström och Boréus förklarar i sin bok ”Textens mening och makt” hur de menar att idéanalyser kan ha tre huvudsakliga syften. De talar om att en idéanalys kan ha syftet att beskriva, förklara eller att på något sätt ta ställning i den frågan som studeras (Bergström & Boréus 2005 s.155). Även Beckman gör en sådan indelning (2005 s.14). Då vårt huvudsyfte ligger i att redogöra för Moderaternas ideologiska utveckling inom välfärdspolitik, betyder detta därmed att fokus ligger på att beskriva materialet. Metoden grundar sig alltså i en beskrivande idéanalys.

Det fokus vi ämnar ha i följande studie, är ett så kallat grupp- eller aktörsorienterat, där en viss grupp och dess politiska idéer ligger i det huvudsakliga blickfånget (Bergström & Boreus 2005 s.155, Beckman 2005 s.17).

Här studerar vi alltså aktören eller gruppen Moderata samlingspartiet, och dess ideologiska utveckling över tid.

Hur skall då det material vi valt att bygga studien utifrån egentligen analyseras? Vilka sorteringsverktyg skall användas för att söka svar i materialet? I följande studie kommer vi att använda oss av en analysapparat som kallas ”idealtyp”. Detta begrepp definierar Ludvig Beckman på följande vis; ”En idealtyp är en tankekonstruktion som försöker fånga in de väsentliga egenskaperna hos en ståndpunkt eller kanske rentav hos en hel ideologi” (2005 s.28). Vi kommer använda idealtyper för att kunna ”rekonstruera texter” samt som ”raster att lägga över texter”. Detta förklaras mera ingående av Bergström och Boréus som menar att idealtyperna kan fungera som ett sätt att sortera olika typer av formuleringar i ett textmaterial i något av de fack man väljer att skapa. Samtidigt påpekar författarna hur idealtyper kan vara behjälpliga vad gäller möjligheten att konstatera att till exempel en politisk text, inte passar inte i några av dessa skapade inriktningar. (Bergström & Boréus 2005 s.159-160). För att kunna besvara den huvudsakliga frågeställningen kring vilka ideologier som präglar de moderata texterna kring välfärdspolitik i det valda materialet, kommer vi att konstruera idealtyper för dessa ideologier. Som nämnt ovan kommer vi alltså skapa teoretiska urtyper av dessa ideologier, för att utifrån dessa som en referensram, på så vis kunna skönja materialets ideologiska prägel. Vi kommer att skapa totalt tre idealtyper; en ”nyliberal”, en ”socialliberal” samt en ”konservativ”. Precisering och motivering av dessa ideologier och idealtyper, kommer bli en del av uppsatsens teoretiska avsnitt.

Bergström och Boréus poängterar hur man i skapandet av idealtyperna måste välja att bygga dessa utifrån de idéer av en ideologi som är relevanta för att besvara frågeställningen (2005 s.160). Detta är som vi ser det ett viktigt klagörande. Idealtyperna kommer inte att innefatta ideologiernas alla beståndsdelar, utan kommer präglas av relevanta aspekter från respektive ideologi, för att på så vis ha möjligheten att skapa så träffsäkra analysverktyg för materialet som möjligt.

2.2.2 *Lämplighet och validitet*

Vari ligger då fördelarna med att skapa så kallade ”idealtyper” för att analysera det valda materialet? Bergström och Boréus menar att när man väl skapat ”idealtyperna”, och lagt ner ett omsorgsfullt arbete i detta, är förutsättningarna för att på ett systematiskt sätt gå igenom ett större textmaterial, goda. Författarna hävdar vidare att ”idealtyperna” är fördelaktiga då de underlättar för jämförelser. Man får med dessa ett ramverk, som exempelvis underlättar att undersöka och jämföra olika politiska texter, på ett sätt som blir konsekvent (Bergström & Boréus 2005 s.171). Dessa aspekter har varit viktiga för oss i valet av ”idealtyper” som en del av vårt analytiska tillvägagångssätt. Då vi går igenom en ansenlig del textmaterial, är det av stor vikt att vi har verktyg för att göra detta på ett konsekvent sätt. Har vi inte välvässade sorteringsverktyg, är risken i själva verket

att materialet bedöms och analyseras utifrån skiftande grunder, vilket i sig riskerar att leda till att resultatet blir skevt eller rentav felaktigt. Den jämförande aspekten är självklart också relevant. Idealtyperna som sorteringsverktyg gör det möjligt att även jämföra de politiska texter vi studerar utifrån givna riktlinjer.

Esaiasson med flera talar om validitet och hur denna är kopplad till vilka typer av frågor man ställer i sin studie. Författarna påpekar att det är viktigt att frågorna som ställs till det material man väljer att studera, har möjlighet att besvara det fenomen som studien syftar till att undersöka (Esaiasson m.fl. 2007 s.244). När vi utformat våra frågeställningar som denna studie utgår ifrån, har denna princip varit viktig. Frågorna är ställda på ett sätt som vi menar gör dem möjliga att besvara då vi studerar det material vi valt att bygga arbetet utifrån. Problemformuleringens karaktär är snäv och detaljerat inriktad, vilket vi menar minskar risken för validitetsproblem. Det är från början klart vilket fenomen vi i denna studie ämnar studera, och frågeställningarna har vi haft som ambition att lägga i så nära relation till det önskade studiefenomenet som möjligt, för att på så vis minska risken för att skapa en problemformulering som egentligen är mer lämpad i en studie av ett annat fenomen. Grunden till beslutet av dessa hårda avgränsningar har att göra med vår ambition att uppnå så hög validitet som möjligt, det vill säga studera det vi inledningsvis faktiskt haft som ambition att studera. Vi vill inte hålla en alltför bred ingångsposition, och på så sätt riskera att inte ta med tillräckligt med relevant material för att besvara den valda frågeställningen, samtidigt som vi inte vill att det material som studeras skall vara alltför vidsträckt, så att de svar vi kan utröna i detta, spretar och blir svåra att relatera till forskningsfrågan.

Bergström m.fl. påpekar vikten av att forskaren ställer sig kritisk till det resultat han eller hon får fram, och avslutningsvis frågar sig huruvida idealtyperna verkligen lyckats fånga upp materialet eller ej (2005 s.405-406). Beckman poängterar å sin tur bland annat att det ur validitetssynpunkt är mycket viktigt att ta fram motargument mot sin tolkning av materialet (2005 s.49). Vi har genomgående som ambition att följa dessa principer.

Ovanstående vittnar delvis om vår metodologiska position, vilket det avslutningsvis kan vara värt att nämna några få ord kring. Vi har med ovanstående diskussion indirekt berört aspekter kring den vetenskapsteoretiska diskussionen, samt var vi står i denna. Bergström och Boréus menar att valet av analytiska verktyg har betydelse för hur man förhåller sig till kunskap och dess natur. Författarna hävdar att ”Ju lösare analysmodellen är och ju mer man betonar inriktning mot tolkning, desto mer anknyter man till en hermeneutisk tradition.” (Bergström & Boréus 2005 s.174). Utifrån denna måttstock skulle alltså vårt sätt att arbeta med analysverktygen tendera att utgå mer från en positivistisk tanketradition. Vi väljer dock inte att benämna oss som ”renläriga” av någon av de vetenskapsteoretiska läroerna. Bergström och Boréus menar också att idealtyper bör vara formulerade på ett sådant sätt att alla som analyserar materialet utifrån dessa kommer fram till mer eller mindre samma resultat (2005 s.174). Detta ser vi förvisso inte som en helt enkel uppgift, då vi som diskuterats ovan är införstådda med att olika forskare tar sig an uppgiften med olika grunduppfattningar och bakgrunder. I detta sammanhang är begreppet ”intersubjektivitet” mycket centralt.

Som kan beskådas i denna metodologiska diskussion, lägger vi stor vikt vid att redovisa hur och varför vi tänkt lägga upp studien på det sätt vi just valt att göra. Att redovisa och genomgående motivera våra slutsatser och ställningstaganden, utan att lämna något kvar i mörkret till läsaren, är något vi vill skall präglade hela studien. Detta är grunden i intersubjektiviteten och den önskade rekonstruerbarheten.

Summerat har vi i detta metodologiska avsnitt gjort klart för att följande studie kommer att göras med en så kallad idéanalys med idealtyper som analytiska verktyg. Genomgående är vår ambition att lägga stort arbete kring begrepp som validitet, intersubjektivitet, möjlighet till operationalisering och reliabilitet.

3 Teori

I följande avsnitt redogör vi för uppsatsens teoretiska aspekter. Som hjälpmedel i den teoretiska diskussionen använder vi oss av Reidar Larssons bok ”Politiska ideologier i vår tid”, Terence Balls och Richard Dagers bok ”Political Ideologies and the Democratic Ideal”, ”Från Platon till kriget mot terrorismen” av Sven-Eric Liedman samt ”Political Ideologies” av Andrew Heywood. Vi inleder med att definiera centrala begrepp för studien, därefter följer diskussion kring ideologier och analysverktyg.

3.1 Definitioner av centrala begrepp

3.1.1 *Ideologi*

Då vi ämnar studera Moderaternas ideologiska utveckling och prägel från slutet av 1960-talet fram tills idag, är det på sin plats att reda ut vad ideologibegreppet egentligen står för och betyder. Andrew Heywood menar att det inte råder någon enighet kring definitionen av detta begrepp (2007 s.5). Författaren väljer själv att definiera det på följande sätt:

An ideology is a more or less coherent set of ideas that provides the basis of organized political action, whether this is intended to preserve, modify or overthrow the existing system of power. All ideologies therefore have the following features:

- (a) They offer an account of the existing order, usually in a form of a ”world view”.
- (b) They advance a model of a desired future, a vision of the ”good society”.
- (c) They explain how political change can and should be brought about – how to get from (a) to (b) (Heywood 2007 s.11-12).

Terence Ball och Richard Dagger väljer att definiera begreppet enligt följande:

an ideology is a fairly coherent and comprehensive set of ideas that explains and evaluates social conditions, helps people understand their place in society, and provides a program for social and political action (Ball & Dagger 2010 s.4)

I huvudsak kommer vi att utgå från den definition som Heywood lanserar. En ideologi skall i denna kontext alltså ge en förklaring till den rådande

samhällsordningen, den skall fungera som en modell för hur framtiden och ”det goda samhället” ser ut, och den skall förklara hur politisk förändring skall genomföras.

I diskussionen kring ideologier talar Reidar Larsson om ”tre ideologiska nivåer: idégivare-opinionsbildare, politiska partier och rörelser, samt medborgare-väljare”. Larsson hävdar att partiernas ideologier ofta innefattar idéer och tankar ifrån olika ideologier och inriktningar, och att det i analysen av partiets ideologier därför är lämpligt att renodla idériktningarna på ett sådant sätt att de mera påminner om idégivares och opinionsbildares ideologier, det vill säga mera enhetliga och rena sådana, enligt Larsson (2005 s.15). Detta är något som utgör grunden i vår formulering av våra idealtyper. För att just kunna skönja olika ideologier och idériktningar i Moderaternas partiprogram, är det nödvändigt att de ideologier som idealtyperna utgår ifrån, är just renodlade.

3.1.2 *Välfärds politik*

För att ha möjlighet att studera de valda politiska texterna och hur dessa förhåller sig till ämnet välfärds politik, är det centralt att definiera detta begrepp. Nationalencyklopedin förklarar begreppet ”välfärd” på följande sätt:

välfärd, samlade benämning på människors levnadsförhållanden. En beskrivning av människors välfärd bygger som regel på en redovisning av deras ekonomi, hälsa, utbildning, bostadsförhållanden, arbetsförhållanden etc.[...] (ne.se-2, 2011-02-01).

Vad vi benämner som välfärds politik i detta sammanhang, kommer vara den politik som just kretsar kring människors välfärd i de aspekter som Nationalencyklopedin identifierar, det vill säga ekonomi, hälsa, utbildning, bostadsförhållanden samt arbetsförhållanden. De moderata textavsnitten som behandlar dessa områden, kommer att vara föremål för vår analys. Som avgränsning är det värt att påpeka att vi inte har som ambition att gå in på detalj i vad partiet i olika texter har för välfärds politiska förslag. Analysen handlar mer om att skönja allmänna ideologiska trender och tendenser inom detta politikområde.

3.2 Vilka ideologier? Varför?

De politiska ideologier som vi väljer att konstruera idealtyper utifrån, som i sin tur kommer att fungera som grunden i vårt analytiska verktyg, är socialliberalism, nyliberalism samt konservatism. Vilka är då anledningarna till valet av just dessa ideologier? Moderaterna skriver följande på sin hemsidas historiska sektion:

Från början var partiet klassiskt konservativt och nationalistiskt. Successivt har liberala och internationalistiska idéer vunnit insteg. Idag är Moderata Samlingspartiets ideologi en förening av konservativ samhällssyn och liberala idéer (moderat.se-3, 2011-02-01).

Partiets uttalade ideologiska kompass, menar vi är ett gott skäl till att just utgå från konservativa och liberala ideologier. Det är centralt kring vilken ideologi partiet själv benämner sig, och det vore oklokt att inte behandla dessa. Som vi diskuterat ovan finns det röster som pekar på att Moderaterna under de senaste åren förflyttat sig i mer socialliberal riktning. Av denna anledning, motiverar vi även valet i att använda de två liberala huvudinriktningarna, socialliberalism och nyliberalism, för att på så sätt skapa verktyg för att kunna göra en så heltäckande och mångfacetterad analys av partiets välfärdspolitik som möjligt. En annan anledning till att skapa idealtyper utifrån både socialliberalism och nyliberalism är att respektive ideologi har olika syn på området välfärdspolitik. Hade vi endast använt en liberal ideologi hade analysverktygen fått svårare att fånga upp eventuella viktiga ideologiska förändringar i den moderata politiken, vilket i slutändan kunnat resultera i validitetsproblem.

Som nämnt kommer vår tredje idealtyp att utgå från konservativ ideologi. Här väljer vi inte att på förhand göra uppdelningar i olika konservativa ideologier, utan kommer istället att bygga analysverktyget utifrån en mera allmän konservativ ideologi. Självklart är det dock så att det även finns en rad olika konservativa inriktningar. Vi kommer i vår utformning av vår allmänna konservativa idealtyp, därför till viss del försöka gestalta olika konservativa huvudinriktningar (om där finns skilda tankar kring den studerande aspekten), för att på så vis inte försumma möjligheter att avgöra om Moderata samlingspartiets partiprogram tydligt präglas av en viss konservativ inriktning. Anledningen till att vi inte väljer att på förhand skapa olika konservativa inriktningar, är att det initialt inte ter sig lika självklart vilka konservativa inriktningar man bör välja för att analysera Moderaternas välfärdspolitiska texter. I fallet socialliberalism kontra nyliberalism är skillnaderna i synen på välfärdspolitik uppenbara, och därmed också behovet av att redan från början göra denna uppdelning.

Vad är då anledningen till att inte skapa exempelvis en socialistisk idealtyp för att analysera Moderaternas politik? Grunden till detta beslut menar vi är att detta helt enkelt inte hade varit relevant, då det är svårt att tänka sig att Moderaterna i någon större utsträckning har socialistiska idéer eller influenser. Bland annat kan man läsa på partiets hemsida: ”Partiet har ända sedan sin början sett som en av sina allra viktigaste uppgifter att motarbeta socialismen” (moderat.se-3, 2011-02-01).

3.2.1 *Valda aspekter*

Vilka är då de grundläggande politiska områdena som idealtyperna skall skapas utifrån? Vi har valt tre ideologiska fundamentala områden som de olika ideologierna skall beskriva.

Den första är synen på ”människans natur”. Här skall alltså ideologierna få ge svar på synen på hur man ser på människan och hennes möjligheter. Detta menar vi är en viktig aspekt med tanke på att den borde kunna förklara grunden till varför ideologierna inom andra politiska områden ger vissa typer av svar. Exempelvis borde människosynen påverka hur ideologierna i slutändan menar att människors välfärd skall garanteras.

Den andra ideologiska aspekten är ”synen på frihet”. Denna punkt innehåller grundläggande ideologisk syn på vad som betraktas som frihet. Detta tillsammans med den första aspekten ”människans natur”, skapar ett fundament för att förklara bakgrunden till den större tredje följande ideologiaspekten.

Denna ideologiska aspekt är synen på ”relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner”. Här ämnar vi alltså summerande studera ideologiernas uppfattningar vad gäller behovet av välfärdsolitik och det offentliga respektive privata ansvaret i att tillhandahålla välfärd.

Det skall poängteras att dessa ideologiska dimensioner ligger i nära anknytning till varandra. Vår ambition är dock att vara så konsekventa som möjligt i användningen av dessa, även om de samtidigt måste låtas relateras till varandra, speciellt i den tredje summerande ideologidimensionen.

3.3 Idealtyper

I följande avsnitt presenteras idealtyperna av de olika ideologierna. Varje ideologi presenteras för sig, med utgångspunkt i de ovan valda ideologiska aspekterna.

3.3.1 *Socialliberalism*

Hur ser då socialliberaler på ”människans natur”? En grundläggande uppfattning är enligt Larsson tilltron till individers förmåga att fatta rationella beslut och veta vad som ligger i deras eget intresse. Socialliberaler tenderar att betrakta människor utifrån synsättet att de har stor inneboende förmåga, men att deras olika livsförutsättningar skapar behov av att ge vissa individer hjälp för att ha chansen att utveckla denna (Larsson 2005 s.32). Grunden i synen på människans natur är dock summerat positiv i bemärkelsen att man tillskriver henne stor potential.

Liedman redogör för hur socialliberaler, till skillnad från ”traditionella liberaler”, tenderar att också använda ett positivt frihetsbegrepp. Till skillnad från det negativa frihetsbegreppet, som grundar sig i friheten att inte utsättas för yttre tvång, lagar och regleringar, utgår det positiva frihetsbegreppet från en reell frihet att kunna utveckla sina egenskaper och begåvningar, vilket kan kräva vissa påbud och lagar, förklarar Liedman (2005 s.276).

Socialliberaler, eller ”välfärdsliberaler” som Ball & Dagger väljer att uttrycka denna ideologiska inriktning, tror på marknadsekonomin som system. Staten

måste dock ha en aktiv roll i att begränsa de sociala skador som kapitalismen riskerar att förorsaka, i form utav exempelvis farliga arbetsförhållande eller social utslagning (Ball & Dagger 2011 s.73). Den socialliberala välfärdspolitiken handlar alltså om att det offentliga måste spela en aktiv roll i att utjämna människors olika livschanser. Detta eftersom individer föds med olika begåvningar och förutsättningar (Heywood 2007 s. 57). Larsson exemplifierar och menar att socialliberaler utifrån ambitionen att utjämna människors livschanser accepterar ingrepp i marknaden samt tillvägagångssätt som till exempel progressiv beskattning (2005 s.28). Motiveringen till den socialliberala gemensamt finansierade välfärdspolitiken går att finna då vi blickar tillbaka på de två första ideologiska aspekterna. Med tanke på att socialliberaler lägger stor vikt vid människans positiva frihet och hennes hjälp till självförverkligande, ställer detta krav på samhället att tillhandahålla ”välfärdsrättigheter”, som exempelvis rätten till utbildning, rätten till drägligt boende, rätten till sjukvård samt rätten till arbete. (Heywood 2007 s.56-57).

3.3.2 *Nyliberalism*

Nyliberalismens syn på människans natur kan i stort förklaras med tesen om den så kallade ”ekonomiska människan”. Denna hävdar att en normalt utvecklad vuxen människa själv är fullt kapabel att i alla lägen ansvara för sitt liv och sina val och handlingar. Hon är därmed rationell och har ingen begränsning i kunskapen om sina egna behov (Liedman 2005 s.292). Den positiva synen på människan som rationell förenar därmed den nyliberala och socialliberala bilden av människans natur.

Frihetssynen hos nyliberaler är starkt negativ. Fokus i den nyliberala friheten ligger helt och fullt på friheten att slippa inblandning och tvång från andra (Heywood 2008 s.45).

Nyliberaler tror på en minimal stat, en ”nattväktarstat” vars uppgifter skall begränsas till att bibehålla ordning i samhället, samt skydda detta från yttre våld. Marknadsekonomin är grundläggande, och skall inte styras eller begränsas vidare av staten. Dessutom skall dess principer genomsyra hela samhället (Heywood 2007 s.45). Liedman förklarar att nyliberaler hävdar att statens offentliga utgifter bör begränsas kraftigt. Offentligt drivna verksamheter, som till exempel skolor eller sjukhus, bör privatiseras. Nyliberaler motiverar detta med att verksamheter som drivs av rationella individer är effektivare och billigare än de som drivs offentligt med oklara kopplingar till egenintresse (Liedman 2005 s.292-293). Med grunden i uppfattningarna att människan själv är bäst lämpad att ta egna viktiga beslut, samt att höjden av frihet är att i största möjliga grad bli lämnad utan inblandning från andra, handlar den nyliberala välfärdspolitiken om att människor själva är bäst på att tillskansa sig önskad välfärdsnivå, tillsammans med att marknadsekonomin principer även skall gälla dessa tjänster, vilket kräver privatisering av offentligt finansierade välfärdsverksamheter (Liedman 2005 s.293).

3.3.3 *Konservatism*

”Människan är både ond och god, hon är varken fullkomlig eller möjlig att göra fullkomlig”, så beskriver Larsson den konservativa synen på ”människans natur” (2005 s.47). Både Ball & Dagger och Heywood talar om ”human imperfection” i sina redogörelser om den konservativa ideologin (Ball & Dagger 2010 s.94, Heywood 2007 s.71-73). Ball & Dagger hävdar att konservativa menar att människor i regel överskattar sin förmåga. Människor är varken moraliskt och/eller intellektuellt perfekta, utan söker istället vägar att motivera sina ”dåliga beteenden” (Ball & Dagger 2010 s.94). Heywood hävdar att konservativa menar att människan är; ”psychologically limited and dependent creatures”. Författaren redogör också för att; ”people fear isolation and instability” (Heywood 2007 s.71). Heywood förklarar att konservativ människosyn grundar sig i uppfattningen att människor i all väsentlig utsträckning söker trygghet (2007 s.71). Vi kan alltså utifrån denna diskussion konstatera att konservativa tenderar att tala om människan och hennes potential i mer negativa ordalag jämfört med liberaler.

Hur ser då den konservativa frihetssynen ut? Heywood menar att den traditionella konservativa ideologins syn på frihet som något outhärligt positivt är relativt svag. Viktigare har för konservativa varit medborgares plikt och ansvarskänsla. Traditionellt konservativa har dessutom betraktat den negativa friheten som ett potentiellt hot mot den rådande samhällsstrukturen. Heywood menar dock att nykonservativa inriktningar talar om frihetsbegreppet i mer positiva ordalag, och då framförallt om den negativa friheten som diskuterats ovan (Heywood 2007 s.30). Socialkonservativa tenderar å sin sida att delvis också beröra det positiva frihetsbegreppet (Liedman 2005 s.273-275).

Konservativa tror på en stark statsmakt, speciellt när det kommer till funktioner som rättsväsende och försvar. Det finns dock en skepsis till att öka statens expansion till för många områden. En riktlinje bör vara att familjen, företag, kooperativ, religiösa samfund etcetera bör ta ansvar för exempelvis sociala frågor i så stor utsträckning som möjligt (Larsson 2005 s.48-49). Dock är det motiverat att staten, speciellt enligt socialkonservativa, skall tillhandahålla viss offentlig trygghet för att på så vis inte riskera att ordning och sammanhållning ej bibehålls (Liedman 2005 s.284). Detta är något som kan sammankopplas med den konservativa människosynens fokusering vid mänsklig irrationalitet och beroende – alla individer är inte kapabla att tillskansa sig önskad välfärdsnivå. Enskilt ägande och begränsning av statlig inblandning i näringslivet är också viktiga konservativa utgångspunkter, och därmed också tron på marknadsekonomi. En målsättning bör vara att sprida ägande till breda folkmassor, då detta är trygghetsskapande (Larsson 2005 s.52).

3.3.4 Tabell över idealtyper

	Socialliberalism	Nyliberalism	Konservatism
”Människans natur”	Människan är förnuftig och rationell med en stor inneboende potential, som hon ibland kan behöva stöd för att kunna utveckla. Summerat positiv syn på människans natur.	Kan förklaras med tesen om ”den ekonomiska människan” – synen på människan som rationell och att hon i alla lägen har möjligheten att ta de beslut som gagnar henne bäst. Summerat positiv syn på människans natur.	Människan är varken förnuftig eller perfekt. Hon är trygghets-sökande och beroende. Summerat negativ syn på människans natur.
”Syn på frihet”	Fokuserar på positiv frihet - människan skall ha friheten att utveckla sina begåvningar och leva ett materiellt värdigt liv.	Fokuserar på negativ frihet – människan skall inte begränsas genom vidare inblandning från vare sig stat eller andra individer.	Traditionella riktningar fokuserar hellre på begrepp som plikt och ansvar. Ny-konservativa strömningar accepterar det negativa frihets-begreppet, medan social-konservativa till viss mån poängterar positiv frihet.
”relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärds-ambitioner”	Tror på marknadsekonomi men samtidigt att denna måste regleras för att skydda individer. Staten har ett betydande ansvar i att utjämna människors olika livschanser. Därför måste det offentliga tillhandahålla medborgare välfärd.	Marknadsekonomins principer bör genomsyra hela samhället. Tror på ”nattväktarstaten”. Offentligt driven verksamhet bör konsekvent privatiseras. Individer är bäst på att tillskansa sig önskad välfärdsnivå själva, utan inblandning och tvång från andra.	Marknadsekonomi och privat ägande är viktigt för social stabilitet. Staten spelar en viss roll i att garantera individer grundläggande välfärd och hålla ihop ett samhälle. Den närmre omgivningen som familj och religiösa samfund är dock viktigare i detta sammanhang.

4 Analys

Nedan följer analys av valt material utifrån skapade idealtyper. Analysen görs kronologiskt och sorteras utifrån de valda ideologiska aspekterna.

4.1 1969-års partiprogram

4.1.1 ”*Människans natur*”

Någon omfattande diskussion kring synen på människans natur har vi svårt att finna i detta partiprogram. Till viss del gestaltas dock en konservativ syn på människans natur. Det skrivs bland annat att ”konsumenten bör skyddas mot vilseledande reklam och osunda försäljningsmetoder” (1969 s.4), vilket vi menar står kontrast mot de liberala ideologiernas syn på individer som rationella aktörer på en marknad.

4.1.2 ”*Syn på frihet*”

Även frihetsbegreppet berörs inte särskilt ingående i detta partiprogram. Att man direkt och aktivt inte diskuterar detta begrepp kan delvis tolkas som ett konservativt drag, då traditionell konservatism ofta inte framhåller detta begrepp, vilket vi berört ovan. I vissa aspekter berörs ändå indirekt frihetsfrågor inom välfärdspolitik i programmet. Det talas exempelvis om att alla elever har rätt att få stöd att utveckla sina olika begåvningar i skolan och om att anställda har rätt till medinflytande och utveckling på arbetsplatsen (1969 s.3). Dessa ställningstaganden menar vi i största hand tenderar att betraktas som socialliberala då socialliberalismen ställer krav på att människan får hjälp till friheten att utvecklas enligt sina förmågor.

4.1.3 *”Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner”*

Om vi börjar med att betrakta ”relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata”, kan vi i partiprogrammet inledningsvis läsa att ”stat och kommun bör intaga en positiv hållning till alla former av kyrkligt och religiöst arbete” (1969 s.2). Detta ser vi som en uttalad konservativ ståndpunkt där just religiösa samfund beskrivs som viktiga för att skapa trygghet och välfärd i ett samhälle. I partiprogrammet kan vi också läsa att det är av yttersta vikt att den offentliga sektorn inte får växa för snabbt (1969 s.12). Även detta betraktar vi som en konservativ uppfattning. Nyliberaler hade förmodligen istället talat om att den offentliga sektorn borde bantas ner kraftigt.

Vad som också poängteras i partiprogrammet är vikten av att sprida förmögenhetsägande till så många som möjligt, för att lägga grunderna för en ägandedemokrati (1969 s.4). Detta betraktar vi som en framförallt konservativ utgångspunkt med tanke på ideologins fokus kring just ägande och den sociala stabilitet denna skapar.

I partiprogrammet kan vi också bevittna en rad önskningar om offentligt finansierade välfärdssatsningar, det talas om ökat ekonomiskt stöd till barnfamiljer, önskan om att införa en allmän tandvårdsförsäkring, att bygga ut den offentligt finansierade förskolan, etcetera (1969 s.1-3). Dessa önskningar borde inte kunna betraktas annat än socialliberala, då viljan att utjämna människors sociala skillnader är tydlig.

I partiprogrammet kan vi avslutningsvis läsa att partiet önskar avskaffa hyresregleringen, samt underlätta för privata skolors möjligheter (1969 s.1-3). Detta är ställningstaganden som vi istället betraktar gå åt det nyliberala hållet, då det just handlar om att låta marknadens principer prägla fler dimensioner av samhället. Sammanfattande präglas dock denna del av programmet framförallt av konservativa och socialliberala idéer.

4.2 1978:års Idéprogram

4.2.1 *”Människans natur”*

I detta partiprogram belyses att det är viktigt att ”ge människorna möjlighet att förverkliga sina idéer och strävanden” (1978 s.2) samt att ”Den enskilde måste söka leva upp till de villkor som samlevnaden föreskriver och ta ansvar för sina handlingar” (1978 s.2). Den första citerade frasen innehåller den allmängiltiga liberala uppfattning kring människors positiva kraft och möjlighet att utveckla denna – dock beskrivs också behovet av hjälp till individen att utveckla denna kraft, vilket bör betraktas som en socialliberal utgångspunkt. Den andra frasen

tenderar också att betraktas som något mer liberal än konservativ då man indirekt förutsätter att individer har den positiva kraften att just kunna ta ansvar. Kring aspekten "människans natur" kan vi i partiprogrammet också läsa att "strävan efter gemenskap är ett uttryck för människans sociala natur" (1978 s.4) och att familjen är den naturliga grunden för denna gemenskap (1978 s.4). Dessa ställningstaganden menar vi drar i konservativ riktning, då de befäster människan starka beroende till sin närmsta omgivning. Synen på människans natur är i detta partiprogram summerat både liberalt (då främst socialliberalt) och konservativt.

4.2.2 *"Syn på frihet"*

Moderaternas syn på frihet i detta partiprogram beskrivs inledningsvis med frasen "Utrymmet för den enskilda människans fria val blir allt mindre, ju mer samhällsverksamheten koncentreras, byråkratiseras och kollektiviseras" (1978 s.2). Det talas också om hur "stordrift" och "statlig maktillväxt" minskar individens handlingsfrihet (1978 s.1-2). Vidare fastställs att "Människans rätt att förfoga över sin egendom tillhör därmed förutsättningarna för friheten" (1978 s.6). I partiprogrammet poängteras också att fler individer borde få utveckla större oberoende trygghet, detta bland annat genom större enskilt ägande (1978 s.6). Dessa ställningstaganden betraktar vi som i första hand nyliberala. Varken konservativa eller socialliberala visar denna starka skepsis mot kollektiva lösningar och en stark stat.

4.2.3 *"Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerande välfärdsambitioner"*

Vad gäller denna ideologiska aspekt kan vi inledningsvis läsa i partiprogrammet att "Den offentliga sektorn har genom sin snabba tillväxt blivit allt tyngre och allt mer svårkontrollerad" (1978 s.1). Det hävdas också att det är viktigt att den offentliga sektorn inte tillåts växa för mycket och för fort. Samtidigt fastslås att den offentliga sektorn är nödvändig för funktioner som sjukvård och social omsorg (1978 s.2). En något dubbelsidig men framförallt konservativ bild gestaltas. Skepsisen mot den offentliga sektorn är inte nyliberalt total. Då det påpekas att den offentliga sektorn slutligen är viktig för vissa typiska välfärdsuppgifter, tenderar materialet i sin helhet att gå i socialkonservativ riktning.

I partiprogrammet skildras också att samhällets ansvar för medborgarnas välfärd är självklar. Man pekar också på att "Social trygghet är en medborgerlig rättighet" (1978 s.5). Vikten av att sprida ägande till många individer för att ge dessa en grundtrygghet, beskrivs också (1978 s.5-6). Summerat betraktar vi dessa motiveringar för välfärden som i huvudsak socialliberala, då man starkt poängterar hjälp till välfärd som en rättighet. Vikten av att sprida ägande är istället

en klassisk konservativ uppfattning. Summerat är det därför rimligt att hävda att denna del av partiprogrammet i huvudsak är socialkonservativ och till viss del socialliberal.

4.3 1984-års handlingsprogram

4.3.1 ”Människans natur”

I detta partiprogram gestaltas bilden av hur vårt moderna samhälle utvecklades ur strävan efter frigörelse från tvång och förtryck. Det talas också om hur viktig människans frihet är för att hon skall kunna ta ansvar för sig själv och sin omgivning. Det belyses också hur människor har ”en strävan efter kontinuitet och historisk förankring” (1984 s.1). I partiprogrammet kan vi också läsa att ”tilltron till individer och företag måste ersätta övertron på statens förmåga att styra och ställa” (1984 s.7). Att man tar upp människans kamp från förtryck, tillsammans med tron på att hon kan ta ansvar för sitt eget liv – betraktar vi som kännetecknande för en liberal syn på människans natur, kanske med en nyliberal inriktning med tanke på avsaknaden av diskussion kring människans olika grundförutsättningar. Ett liberalt fokus har också önskan om en tilltroförskjutning från stat till individ och företag. Att man i detta skede också fastställer hennes behov av historisk förankring, bör istället betraktas som en konservativ övertygelse.

4.3.2 ”Syn på frihet”

Vad gäller frihetssynen som gestaltas i detta partiprogram finns det en rad praktiska förslag och ställningstaganden som vittnar om en positiv frihetssyn. Det talas om att alla skall ha rätt till god sjukvård, att alla individer skall ha möjlighet till en god utbildning för att kunna komma till sin rätt, och att äldre ska ha goda pensionsvillkor (1984 s.25-28). Som vi betraktar detta partiprogram, finns där fler exempel på där individen skall ges stöd och möjligheter för att kunna utveckla sina förmågor och förutsättningar, än där finns tendenser på att individen skall lämnas ifred utan iblandning. Dock finns där samtidigt ett stort fokus på ekonomisk frihet, och man talar om att detta är en grundförutsättning för ett fritt samhälle (1984 s.7). Summerat är det dock så att en socialliberal positiv frihetssyn ser ut att dominera materialet.

4.3.3 ”Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner”

Vad gäller denna ideologiaspekt garanteras det inledningsvis att det är det offentligas ansvar att garantera individers grundläggande sociala trygghet (1984 s.1). Detta beskrivs som en medborgerlig rättighet (1984 s.23), vilket vi ser som en framförallt socialliberal utgångspunkt. Samtidigt skriver man att marknadsekonomin är det bästa systemet för att skapa välfärd till så många människor i ett samhälle som möjligt (1984 s.6). I partiprogrammet beskrivs också att den offentliga sektorn inte får bli för stor, och att de offentliga utgifterna inte får öka (1984 s.10). Detta betraktar vi som klassiskt konservativa ställningstaganden. Nyliberaler hade förmodligen varit än hårdare i sin kritik, och velat att den offentliga sektorn kraftigt begränsats. Vidare kan vi läsa att ett mål bör vara att sprida förmögenhetsägandet till stora grupper, och man exemplifierar med att alla människor bör kunna äga sin bostad, och att detta är en viktig trygghetsfaktor (1984 s.6-8). Vikten vid att sprida ägande, betraktar vi som i huvudsak konservativ. Ett annat exempel på ett politiskt förslag inom detta politikområde är viljan att fler välfärdstjänster skall finansieras via avgifter istället för skatter (1984 s.13). Detta är ett förslag som vi menar drar i en nyliberal riktning. Summerat är de välfärdspolitiska utgångspunkterna i huvudsak socialliberala, medan de faktiska förslagen istället tenderar att vara konservativa eller nyliberala.

4.4 1993-års handlingsprogram

4.4.1 ”Människans natur”

I detta partiprogram beskrivs att varje individ måste ges rätten att själv styra sitt liv och ta ansvar för sina handlingar, samt att det svenska samhället präglas av ”bristande tilltro till den egna förmågan” (1993 s.1). Detta hävdar vi speglar en starkt liberal syn på människans natur då partiet gestaltar en stark bild av att människan faktiskt har en stor inneboende förmåga. Att de också lägger fokus på egen förmåga, och inte väljer att i detta avsnitt diskutera hennes behov av hjälp för att lyckas, tenderar att göra människosynen mer nyliberal än socialliberal i sin framtoning. Det beskrivs i partiprogrammet också hur Sverige olyckligtvis blivit en rotlös nation, där beroendet mellan generationer och människor i mellan avtagit och blivit alltför svagt (1993 s.2). Detta vittnar också om en konservativ syn på människans natur, partiet poängterar den konservativa grunduppfattningen kring människans beroende av den lilla världen. Sammantaget tenderar partiprogrammet vad gäller denna ideologiska aspekt därmed att gå i nyliberal och konservativ riktning.

4.4.2 *”Syn på frihet”*

Moderaterna talar om att en alltför stor politisk makt begränsar människors frihet, och att detta är fallet i den svenska politiken (1993 s.1). Partiet konstaterar också att staten har tagit på sig så många åtaganden att det förstör den enskilda friheten (1993 s.23). En viktig dimension av friheten beskrivs som makten att fatta egna beslut över sin vardag – samt makten att välja varor och tjänster, även inom välfärdsområdet (1993 s.24). Dessa frihetsprinciper betraktar vi som nyliberala – fokus ligger på friheten att bestämma själv och bli lämnad ifred.

Dock kan vi även finna ställningstaganden av annan karaktär i partiprogrammet. Det talas bland annat om att alla människor skall garanteras god vård och välfärd, samt att svaga grupper i samhället skall ges stöd för att kunna lyckas (1993 s.28-29). Detta drar istället i något mer socialliberal riktning. Summerat en varierat nyliberal och socialliberal frihetssyn.

4.4.3 *”Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner”*

Kritiken mot den stora svenska offentliga sektorn är massiv i detta partiprogram. Dels talas det om hur den försvagat människors relationer till varandra och till sin nära omgivning. Man lägger stor vikt vid den ”lilla världen” och förklarar hur denna behöver ”ekonomisk frihet, fri företagsamhet och låga skatter” (1993 s.2). I diskussionen har det ofta låtit som att välfärden står och faller med det offentligas insatser” (1993 s.23), konstaterar partiet. Istället bör man låta den ”lilla världen” få ett större ansvar för välfärden (1993 s.23). Detta är till synes konservativa ställningstaganden, med en nykonservativ riktning med tanke på den starka kritiken av för mycket offentligt finansierad välfärd. Självklart är detta också ställningstaganden som nyliberaler hade kunnat acceptera, dock motiveras principerna av partiet med en konservativ snarare än en nyliberal retorik. Ett annat konservativt fokus är bilden av ägande som något mycket centralt för tryggheten (1993 s.2). Viktigt att påpeka är att det inte endast råder kritik kring den offentliga sektorn i detta program, ”Den som drabbas illa av livets omständigheter måste ha rätt till ett anständigt liv” (1993 s.26), skriver partiet, och hävdar också att staten måste garantera att grundläggande trygghet och utbildning omfattar alla (1993 s.10), vilket visar på att där delvis också finns ett socialliberalt fokus. Summerat är dock kritiken av offentliga välfärdsambitioner mycket tydlig i detta program.

4.5 Idéprogram 2001

4.5.1 ”Människans natur”

”Alla människor kan lyckas, var och en på sina villkor. En sådan syn stämplat ingen som svag, den klassificerar inte människor och deras egenskaper. Var och en kan göra något av sitt liv om man får chansen” (2001 s.5), så skriver Moderaterna inledningsvis i detta partiprogram. Vidare skriver man att ”I tider av snabba förändringar passar den positiva synen på människans möjligheter bättre in än misstrons och missunnsamhetens ideologier” (2001 s.10). Dessa ställningstaganden betraktar vi som direkt liberala, med nyliberal inriktning – då synen på människans positiva kraft är otvivelaktig och att hennes behov av hjälp inte närmare poängteras.

Återigen visar dock partiet också på konservativa övertygelser. ”Människan är född fri, men också beroende. Hon formas av traditioner, familj och relationer med medmänniskor” (2001 s.11). Partiet diskuterar också att människan inte kan klara sig ensam, utan behöver den lilla världens trygghet och uppfostran (2001 s.13). Summerat kan vi alltså skönja en blandning av nyliberala och konservativa grunduppfattningar kring människans natur i detta partiprogram.

4.5.2 ”Syn på frihet”

I detta partiprogram förklarar Moderaterna frihetsbegreppet utifrån principen att alla skall ha rätt att själva bygga sin framtid efter egen vilja, samt att alla har rätt att utveckla sina personliga egenskaper. Partiet förklarar också att när den egna förmågan inte räcker till, skall stöd från andra vara garanterat (2001 s.5). Dessa ställningstaganden ter sig socialliberala, då utgångspunkten är att friheten är något individer kan behöva hjälp för att kunna få åtnjuta. Vidare hävdar partiet att den enskilde och dennes frihet blir försummad i stora offentliga system, och att ett samhälle som präglas av dessa blir ”ett samhälle långt ifrån anständighet och mänsklig värdighet” (2001 s.9). I partiprogrammet diskuteras också att ”I ett samhälle som respekterar friheten och allas egenart har staten begränsade ambitioner” (2001 s.16). Längre ner finner vi stycket; ”Men det betyder också att man inte kan kräva att staten, det offentliga, ska finansiera en viss livsstil. Det centrala är möjligheten att få välja fritt, och att man är beredd att ta konsekvenserna av de val man gör” (2001 s.16). Vi finner också uppfattningen att; ”Friheten kräver stor aktsamhet i utövandet av den offentliga makten. Det måste ske med insikten om att varje ingrepp i medborgarnas liv, varje reglering, varje skatt också försvårar planer och dödar livsprojekt” (2001 s.12). Här kan vi alltså se en rad exempel på en starkt negativ och därmed nyliberal frihetssyn. Summerat

utgör också denna frihetssyn den allmänna prägeln i detta partiprogram, även om socialliberala uppfattningar också går att finna.

4.5.3 *”Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner”*

”Det behövs större ambitioner än vad dagens välfärdsstat förmår att leva upp till. Den lilla världen måste stärkas” (2001 s.13), skriver Moderaterna i sitt partiprogram. ”Det svenska samhället är för många i första hand kollektivistiskt, opersonligt och kallt” (2001 s.13), menar partiet med utgångspunkt i att man hävdar att den lilla världen fått för liten betydelse. Partiet hävdar också att ”den allomfattande välfärdsstaten har gått fel” då den begränsar människors möjligheter (2001 s.11). Här ser vi alltså exempel på konservativa uppfattningar, i nykonservativ riktning då kritiken mot offentliga välfärdssystem är mycket tydlig. Dock finner vi även ställningstaganden i mera socialliberal riktning. Bland annat fastslås att politiken skall finnas till stöd när inte människans egen förmåga räcker till (2001 s.12), och att ”En gemensamt finansierad vård och omsorg skall alltid finnas tillgänglig för alla” (2001 s.22). Summerat är dock kritiken av offentligt tillhandahållen välfärd mera genomgående än klargörandet av betydelsen av densamma.

4.6 Handlingsprogram år 2007

4.6.1 *”Människans natur”*

”I fokus står människans förmåga att växa av egen kraft, hennes vilja att ta ansvar för sig själv och sina närmaste” (2007 s.1) – så skriver Moderaterna inledningsvis i detta partiprogram kring människan och hennes natur. Vidare skriver partiet att svaghet inte är något som skall stämpla vare sig individer eller grupper. ”Alla kan växa och bli något stort” (2007 s.1). ”I ett moderat Sverige är det möjligt att bli något tack vare egna ansträngningar” (2007 s.1). Dessa exempel menar vi gestaltar en tydlig liberal syn på människans natur, då man tillskriver henne stor makt och inneboende potential. Frasen ”Tillsammans har alla människor ett grundläggande ansvar att stödja dem vars krafter inte räcker till” (2007 s.3), visar också den på en liberal utgångspunkt, i en socialliberal riktning då man samtidigt som man menar att människor har potentialen att hjälpa varandra förutsätter att människor behöver hjälp från andra. För att konkludera gestaltas en genomgående liberal syn på människans natur i detta partiprogram.

4.6.2 *”Syn på frihet”*

Frihet gestaltas i detta partiprogram som ”varje människas rätt att med hänsynstagande till andra få välja sin egen väg i livet (2007 s.2). Partiet summerar och menar att ”Frihet är att bestämma själv” (2007 s.2) och skriver med utgångspunkt i frihetsdiskussionen att ”Den politiska omfattningen måste minska och politiken fungera bättre där den behövs” (2007 s.2). Man diskuterar också hur frihet både är förknippat med möjligheter och krav, och menar att ett av dessa krav är att hjälpa andra i nöd (2007 s.2-3). Bland annat konstaterar partiet att alla har rätt till en god solidariskt finansierad vård och utbildning (2007 s.19-20). I huvudsak kan vi alltså skönja en socialliberal syn på frihet i detta partiprogram. I de flesta fall ligger fokus på att hjälpa individer att komma till sin rätt, snarare än att lämna dem ifred från offentlig inblandning. Dock är det så att exempel på den sistnämnda negativa frihetsbilden också gör sig gällande i programmet, om än i mindre utsträckning.

4.6.3 *”Relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner”*

”En välfungerande och skattefinansierad välfärd för alla” är något Moderaterna i detta partiprogram menar ska känneteckna Sverige även i ett framtidsperspektiv (2001 s.1). Det talas också om vikten av god ekonomisk tillväxt – och hur denna kan garantera upprätthållandet av den offentligt finansierade välfärden (2007 s.9). Ett antal välfärdspolitiska ambitioner redovisas, däribland goda resurser till grund- och gymnasieskola (2007 s.17), goda resurser till högskolor och universitet (2007 s.19), satsningar på vård och kulturreformer (2007 s.20) samt hjälp till individer med höga tandvårdskostnader (2007 s.21). Vi kan alltså konstatera att detta material kännetecknas av en genomgående jämförelsevis positiv syn på den offentligt finansierade välfärden. Denna del av partiprogrammet går därför i största hand i socialliberal riktning.

5 Sammanfattning, slutsatser och reflektioner

5.1 Kronologisk sammanfattning av partiprogram

I detta avslutande skede är det centralt att återgå till den ursprungliga forskningsfrågan, och därmed fråga sig vilka ideologier och ideologiska grunduppfattningar som verkligen präglat de moderata partiprogrammens texter kring välfärdspolitik, samt om vi kan skönja ideologiska förändringar i dessa texter. Det kan därmed vara lämpligt att sammanfattningsvis diskutera det resultat som presenterats i uppsatsens analyskapitel.

Inledningsvis är det värt att påpeka ett tämligen självklart och tydligt påstående – samtliga moderata partiprogram som varit föremål för analys i denna studie innehåller socialliberala, nyliberala och konservativa uppfattningar kring de studerade ideologiaspekterna. Inget av programmen präglas uteslutande av en ideologi. Resultatet visar istället att det snarare rör sig om vilken av de tre ideologierna som i ett visst partiprogram framkommer tydligast och i störst omfattning.

Om vi inleder med ideologiaspekten ”människans natur”, var detta en aspekt som vi menade inte diskuterades särskilt omfattande i 1969-års partiprogram. De exempel vi fann, gick dock i konservativ riktning. Programmet år 1978 präglades istället av en blandning av socialliberala och konservativa uppfattningar. Därefter följer tre partiprogram som behåller konservativa uppfattningar kring människans natur, men istället tenderar att blanda dessa med nyliberala ställningstaganden. Partiprogrammet från 2007 sticker ut och skildrar en genomgående liberal (med socialliberal inriktning) syn på människans natur.

Studerar vi den andra ideologiaspekten ”frihet”, skiftar de ideologiska uppfattningarna mera oregelbundet. Frihetssynen är inledningsvis framförallt konservativ och socialliberal i 1969-års partiprogram. Därefter präglas 1978-årsprogrammet av ett nyliberalt frihetsfokus, som följs utav ett socialliberalt fokus i 1984-årsprogrammet och en blandning av nyliberala och socialliberala frihetsaspekter i 1993-års partiprogram. De två sista partiprogrammen skiljs också åt, då 2001-årsprogrammet visar på en i huvudsak nyliberal frihetssyn, medan 2007-årsprogrammet en socialliberal sådan. Några tydliga ideologiska perioder vad gäller frihetssynen går alltså inte att skönja i detta material. Dock tycker vi oss se ett samband mellan typ av material och ideologisk prägel. Generellt sett ser idéprogrammen från år 1978 och år 2001 ut att i större utsträckning präglas av en

nyliberal frihetssyn, medan handlingsprogrammen ser ut att ha större inslag av socialliberalism. Utifrån detta kan man i så fall hävda att Moderaterna i sina mera ideologiska program tenderar att vara mer nyliberala i sin frihetssyn, men när det kommer till de mera praktiska handlingsprogrammen, i själva verket går i mer socialliberal riktning.

Vad gäller den sista ideologiaspekten ”relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner” ser vi också här en varierad bild. De två första partiprogrammen präglas av främst socialliberala och konservativa uppfattningar. 1984-årsprogrammet är något speciellt då de välfärdspolitiska utgångspunkterna i mångt och mycket är socialliberala, medan de förslag som redovisas i programmet istället tenderar att vara konservativa eller nyliberala. Efter detta program följer två program som präglas av konservativa och nyliberala idéer när det gäller denna ideologiaspekt. Avslutningsvis dominerar socialliberala värderingar 2007-årsprogrammet.

5.1.1 *Kronologisk översiktstabell*

	”Människans natur”	”Syn på frihet”	”relationen och omfattningen av det offentliga respektive privata – summerade välfärdsambitioner”
1969-års partiprogram	<i>K</i>	<i>K, S</i>	<i>K, S</i>
1978-års Idéprogram	<i>K, S</i>	<i>N</i>	<i>K, S</i>
1984-års handlingsprogram	<i>K, N</i>	<i>S</i>	<i>K, N, S</i>
1993-års handlingsprogram	<i>K, N</i>	<i>N, S</i>	<i>K, N</i>
Idéprogram 2001	<i>K, N</i>	<i>N</i>	<i>K, N</i>
Handlingsprogram år 2007	<i>S</i>	<i>S</i>	<i>S</i>

* *K=konservatism, N=nyliberalism, S=socialliberalism*

5.2 Slutsatser

Utifrån ovanstående diskussion kan vi dra ett par allmänna slutsatser. Tydligt är att partiprogrammen skiftar ideologiskt över tid. Dock är de ideologiska karaktärsdragen olika beroende på vilka ideologiaspekter vi tittar på. Ett och samma partiprogram är genomgående ofta inte ideologiskt konsekvent. Detta med undantag från i huvudsak två program. Idéprogrammet från 2001 är genomgående nyliberalt och konservativt. Likaså är handlingsprogrammet från 2007 konsekvent socialliberalt. Det är också så att de förändringar som sker, heller inte är konsekventa – förändras de ideologiska karaktärsdragen i en viss riktning i en av ideologiaspekterna, behöver detta inte betyda att de resterande två förändras, eller för den delen förändras i samma riktning. Generellt menar vi oss dock kunna se en nyliberal och konservativ prägel på partiprogrammen under år 1993 och år 2001. Intressant utifrån denna aspekt är att programmet från år 2007 står i relativt skarp kontrast gentemot de föregående två, och framförallt mot programmet från 2001. Detta för oss tillbaka till en av de övergripande frågeställningar som ventilerades i uppsatsens inledning. Är egentligen den moderata välfärdspolitiken förändrad sedan katastrofvalet 2002? Utifrån denna studie av moderata partiprogram är svaret jakande. 2007-årsprogrammet är speciellt såtillvida att det saknar de andra programmens tydliga blandning av liberalism och konservatism, och är till synes mera enhetligt socialliberalt, vilket i sig också är svårt att finna i de andra studerade programmen. De förändringar kring den moderata välfärdspolitiken som vissa menar har skett, går delvis alltså att finna belägg för i partiets partiprogram. Att det dock skulle vara en helt ny inriktning i den moderata välfärdspolitiken är dock svårare att hävda. Socialliberala värderingar kring välfärdspolitik har präglat allt det material vi har studerat, om än i varierad omfattning. Den socialliberala prägel som finns i partiets aktuella partiprogram vad gäller välfärdspolitik, är till synes dock starkare än den i de föregående programmen som studerats. Detta leder därmed till att det finns skäl att hävda att Moderaternas välfärdspolitiska förändring, som skett under de senaste åren, är unik i sitt slag.

5.3 Avslutande reflektioner

Avslutningsvis kan det vara av värde att föra en kort diskussion kring studiens resultat och hur detta kan användas. Än en gång är det på sin plats att nämna att alla de partiprogram som varit föremål för analys innehåller ideologiska karaktärsdrag från de samtliga tre valda ideologierna. Därmed är det självklart så att genom att plocka exempel och citat från partiprogrammen, går det att skapa en bild av att materialet präglas av valfri ideologi. Då samtliga partiprogram präglas av alla ideologier - ligger det således en svårighet i vilken ”etikett” man skall

tillägna respektive partiprogram. Här har vi genomgående försökt att vara konsekventa, och i fall av tveksamhet påvisat att ett visst partiprogram präglas av flera ideologier (vilket de ofta gör), eller helt enkelt tittat på omfattningen av citat och liknande som präglas av en viss ideologisk utgångspunkt. Värt att komma ihåg är att de citat och politiska förslag vi väljer att referera till i vår analys av partiprogrammen, inte är alla för ämnet relevanta sådana. Vi menar dock att de skall vara representativa för helhetsbilden av partiprogrammen. Värt att avslutningsvis återigen poängtera är också att denna studie, som enbart fokuserar på förändringar i den moderata välfärdspolitiken utifrån partiets partiprogram, inte nödvändigtvis är talande för hur partiet utvecklats inom andra politikområden. Resultatet kan självklart dock tillsammans med annan forskning ge en intressant bild av Moderaternas utveckling i sin helhet. Detta, tillsammans med ytterligare forskning kring hur ideologiska förändringar likt de vi i denna studie bevittnat, kan förklaras, är något vi välkomnar andra intresserade att närmare studera.

6 Referenser

6.1 Primärkällor

moderat.se-1: http://www.moderat.se/web/2001_ars_Ideprogram.aspx, 2011-01-02

moderat.se-2: http://www.moderat.se/web/2007_ars_Handlingsprogram.aspx, 2011-01-02

moderat.se-3: www.moderat.se/web/Historia.aspx, 2011-02-01

Moderata samlingspartiet, 1969. *1969:års Partiprogram.*

http://www.moderat.se/web/1969_ars_Partiprogram_2.aspx, 2010-11-05

Moderata samlingspartiet, 1978. *1978:års Idéprogram.*

http://www.moderat.se/web/1978_ars_Ideprogram_2.aspx, 2010-11-05

Moderata samlingspartiet, 1984. *1984:års Handlingsprogram.*

http://www.moderat.se/web/1984_ars_Handlingsprogram_2.aspx, 2010-11-05

Moderata samlingspartiet, 1993. *1993:års Handlingsprogram.*

http://www.moderat.se/web/1993_ars_handlingsprogram_2.aspx, 2010-11-05

Moderata samlingspartiet, 2001. *Idéprogram.*

http://www.moderat.se/web/2001_ars_Ideprogram_2.aspx, 2010-11-05

Moderata samlingspartiet, 2007. *Handlingsprogram år 2007.*

http://www.moderat.se/web/2007_ars_Handlingsprogram_1.aspx, 2010-11-05

scb.se-1: http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____32065.aspx, 2011-03-09

tns-sifo.se-1: <http://www.tns-sifo.se/media/309384/vb%20feb%202011%20svd.pdf>, 2011-02-27

val.se-1: http://www.val.se/val/val_02/slutresultat/00R/00.html, 2011-03-09

val.se-2: <http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/R/rike/index.html>, 2011-03-09

6.2 Sekundärkällor

Allansson, Filip, 2010. *Mittens rike. En idéanalys av Socialdemokraternas och Moderaternas idépolitik 1956-2009*. Högskolan i Halmstad: <http://hh.diva-portal.org/smash/get/diva2:349344/FULLTEXT01>, 2010-12-02

Ball, Terence – Dagger, Richard, 2010. *Political Ideologies and the Democratic Ideal*. Harlow: Pearson Education. (8:e uppl.)

Beckman, Ludvig, 2005. *Grundbok i idéanalys*. Stockholm: Santérus Förlag

Bennich-Björkman & Blomqvist, ”Inledning”, s. 9-18 i Bennich-Björkman, Li – Blomqvist Paula (red) 2008. *Mellan folkhem och Europa*. Malmö: Liber

Bergström & Boréus, ”Idé- och ideologianalys”, s. 149-179 i Bergström, Göran - Boréus, Kristina (red) 2005. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur. (2:a uppl.)

Bergström, Boréus, Kurunmäki & Robertson, ”Övningsexempel”, s.363-430 i Bergström, Göran - Boréus, Kristina (red) 2005. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur. (2:a uppl.)

Esaiasson, Peter – Oscarsson, Henrik – Gilljam, Mikael – Wängnerud, Lena, 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik. (3:e uppl.)

Hermansson, Jenni, 2009. *Reinfeldts politiska idéer i förändring? En komparativ idéanalys av Fredrik Reinfeldts politiska idéer 1993 & 2005*. Högskolan i Halmstad: <http://hh.diva-portal.org/smash/get/diva2:239782/FULLTEXT01>, 2010-12-02

Heywood, Andrew, 2007. *Political ideologies an introduction*. Basingstoke: Palgrave MacMillan. (4:e uppl.)

Hylén, Jan, 1991. *Fosterlandet främst? Konservatism och liberalism inom Högerpartiet 1904-1985*. Stockholm: Norstedts Juridikförlag.

Larsson, Reidar, 2005. *Politiska ideologier i vår tid*. Lund: Studentlitteratur. (7:e uppl.)

Liedman, Sven-Eric 2005: *Från Platon till kriget mot terrorismen*, Stockholm: Albert Bonniers Förlag. (14:e uppl.)

Lindkvist, Kent, 1982. *Program och parti*. Lund: Arkiv.

Ljung, Jenny, 2006. *Det nya arbetarpartiet? En studie av det Moderata samlingspartiets arbetsmarknadspolitiska idéer och deras ideologiska förändring*. Karlstad universitet: <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:4880/FULLTEXT01>, 2010-12-02

Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.

ne.se-2: <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/välfärd>, 2011-02-01

ne.se-3: <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/moderata-samlingspartiet>, 2011-02-25

Thorstensson, Björn, 2006. *Det talade ordet gäller. Välkommen till de nya moderaterna. Fredrik Reinfeldts uttryckta ideologi i partistämmotalen 2005 i ett interpretativt intertextuellt och hermeneutiskt perspektiv*. Högskolan Dalarna:

<http://dalea.du.se/misc/download.aspx?pubId=1360>, 2010-12-02